

LATENTIES TERZAKE VAN DE VENNOOTSCHAPSBELASTING

door J. A. Burggraaff

Het artikel van Drs. J. de Jong over dit onderwerp, opgenomen in M.A.B. februari 1964, geeft mij aanleiding een tweetal kanttekeningen te maken.

1. *Nominale of contante waarde*

- a. Drs. de Jong staat blijkens zijn artikel op het standpunt, dat de latenties moeten worden gewaardeerd op hun contante waarde. Dit standpunt is, wanneer men voor ogen heeft dat de jaarrekening een getrouw beeld behoort te geven van grootte en samenstelling van het vermogen, juist. De jaarrekening heeft evenwel nog een tweede doel, n.l. een beeld te geven van het gedurende de verslagperiode behaalde resultaat. Ook het effect op de winstrekening zal dus in het onderzoek moeten worden betrokken. Dit effect moge worden geïllustreerd met een voorbeeld, waartoe de latentie, ontstaan uit fiscale vervroegde afschrijving op bedrijfsmiddelen, moge dienen. Wanneer van een bedrijfsmiddel op het tijdstip van ingebruikneming $\frac{1}{3}$ deel vervroegd is afgeschreven, is terzake een passieve latentie ontstaan van nominaal 15% van de aanschaffingswaarde. De contante waarde bedraagt bij een levensduur van 20 jaar en een rentevoet van $2\frac{3}{4}\%$, 11,4%. Het verschil tussen beide percentages ad 3,6% is te beschouwen als het rentevoordeel, dat voortspruit uit de fiscale faciliteit der vervroegde afschrijving. Tot de winst van welk jaar nu moet dit rentevoordeel worden gerekend?
- b. Drs. de Jong brengt niet met zoveel woorden in zijn artikel tot uitdrukking hoe hij zich de verantwoording van dit rentevoordeel denkt. Zijn standpunt dat de latenties moeten worden gewaardeerd op hun contante waarde, heeft echter als consequentie, dat dit rentevoordeel geheel als bate wordt verantwoord in de jaren, waarin de vervroegde afschrijving werd toegepast. Naar het mij voorkomt, wordt op deze wijze een onjuiste voorstelling gegeven van de jaarwinsten: in de jaren waarin vervroegd is afgeschreven, worden de resultaten geflatteerd. Evenals de belastingbesparing uit hoofde van genoten investeringsaftrek zal ook het rentevoordeel uit hoofde van vervroegde afschrijving in beginsel moeten worden toegerekend aan de gehele nuttige levensduur van het bedrijfsmiddel. Voor de argumentatie van deze stelling moge worden verwezen naar mijn artikel over de Comptabele Behandeling van de Investeringsaftrek gepubliceerd in het januari-nummer van dit tijdschrift.
- c. Het vraagstuk, aan welk jaar het rentevoordeel moet worden toegerekend, beperkt zich uiteraard niet tot het geval van vervroegde afschrijvingen, doch strekt zich uit tot het gehele veld der belastinglatenties. M.i. zal men er in het algemeen (voorzover dat van materieel belang is) van uit moeten gaan, dat indien het rentevoordeel in de winst wordt begrepen (bij sommige latenties, zoals die terzake van herwaardering, behoeft dit niet het geval te zijn), dit voordeel aan de gehele looptijd van de latentie moet worden toegerekend.

Ter motivering van deze zienswijze moge worden gewezen op de - als goed koopmanschap te beschouwen - regel, dat baten eerst in de winstrekening worden verantwoord nadat en al naar mate zij zijn gerealiseerd. Voor renteloze en laagrentende credieten leidt deze regel tot opneming tegen nominale waarde,

waarbij disagio of disconto slechts in mindering wordt gebracht voorzover dit bij het aangaan der lening metterdaad is betaald. Voor instellingen, die hun bedrijf maken van het opnemen en uitzetten van gelden op lange termijn, leidt deze regel er toe, dat een voordelig renteververschil tussen opgenomen en uitgezette leningen niet gekapitaliseerd als bate van het jaar van contractsluiting wordt verantwoord, doch aan de gehele looptijd der leningen wordt toegerekend.

Ook het gebruik, dat bestaat ten aanzien van de verantwoording van leningen, die werden opgenomen tegen een rentevoet, welke lager is dan thans als normaal is te beschouwen, wijst in dezelfde richting.

Ingeval van belastinglatenties is voor deze gedragslijn te meer reden, nu de „virulentie-termijn” van verscheidene latenties, naar Drs. de Jong in zijn artikel aantoon, niet exact is vast te stellen. Een voorzichtige balanspolitiek vereist in een dergelijk geval, dat geen baten als zodanig worden verantwoord, zolang hun realisatie niet zeker is.

- d. „Uitsmering” van het rentevoordeel over de looptijd der latentie impliceert de facto, dat de voorziening voor latente belastingen gesteld wordt op het nominaal bedrag der latenties. Men komt dus voor de situatie te staan, dat voor de vermogensweergave, derhalve de balans, de contante waarde tot een juiste presentatie leidt, terwijl voor de resultatenweergave, de winstrekening, de nominale waarde meer geïndiceerd is. De in Nederland gangbare jaarrekeningstechniek biedt geen oplossing, die beide aspecten recht doet wedervaren, tenzij men het rentevoordeel in de balans passiviseert als vooruitontvangen inkomsten.

2. Latentie of latenties

- a. Drs. de Jong bezigt in de titel van zijn bijdrage de meervoudsvorm, latenties. Ook de behandeling in zijn artikel doet blijken dat hij een meervoud van latenties onderkent, onderscheiden in actieve en passieve, die elk voor zich object van waardering zijn. Nadat elke latentie is gewaardeerd, volgt dan een sommerings- en eliminatieproces ter bepaling van de grootte der in de balans op te nemen voorziening.
- b. Naar ik meen, is de opvatting te verdedigen dat het begrip belastinglatentie als enkelvoud moet worden gehanteerd. En wel in die zin, dat onder fiscale latentie wordt verstaan dat gedeelte van het in de commerciële balans getoonde eigen vermogen, dat fiscaal nog niet als winst werd verantwoord, doch te eniger tijd in de toekomst wel als zodanig zal kunnen worden aangemerkt. Ter bepaling van de aan deze latentie toe te kennen waarde zal, op gelijke wijze als Drs. de Jong doet, een onderzoek moeten worden ingesteld naar ontstaansoorzaken en vermoedelijke afwikkeling der latentie.
- c. In de verdere uitwerking leidt de hier verdedigde zienswijze tot een afwijkende behandeling ingeval tegelijkertijd actieve en passieve latenties voorkomen.

Drs. de Jong schrijft hierover (pag. 45):

„De aan actieve latenties toe te kennen waarde kan veelal in mindering worden gebracht op de getotaliseerde contante waarde der passieve latenties . . . In de uitzonderingsgevallen, waarin weliswaar de contante waarde der actieve latenties kleiner is dan de contante waarde der passieve latenties, doch in bepaalde toekomstige jaren de actieve latenties groter zijn dan de passieve, zal

compensatie van de contante waarde dezer latenties niet zonder meer mogen plaats vinden, omdat ten aanzien van de realisatie van de per saldo actieve latentie in bedoelde jaren niet altijd voldoende zekerheid bestaat.”

Ziet men de fiscale latentie als een enkelvoudig begrip, dan is het door Drs. de Jong beschreven onderzoek naar de aequatie der „virulentie-termijnen” van actieve en passieve latenties overbodig en kan worden volstaan met de waarde van actieve en passieve latenties algebraïsch te sommeren, zij het dan dat aan een per saldo-debet-positie als regel geen waarde voor de balans mag worden toegekend.

- Terzijde moge hier worden aangetekend, dat de situaties, die Drs. de Jong als uitzonderingsgevallen kwalificeert, bepaald niet uitzonderlijk zijn. Bij vele bedrijven luiden de actieve latenties op korte of onbepaalbare termijn (voorzieningen tegen voorraden, debiteuren, e.d.), terwijl de passieve latenties op lange termijn luiden (voorraadwaardering, vervroegde afschrijving, herwaardering).
- d. De hier verdedigde zienswijze heeft in haar praktische toepassing tot gevolg een gelijkmatiger verloop van de bedragen, die jaar voor jaar als voorziening voor belastingen ten laste der winstrekening moeten worden gebracht, althans in de „uitzonderingsgevallen” van Drs. de Jong. In de zienswijze van Drs. de Jong immers zal, indien een bepaalde actieve latentie vorig jaar wél qua termijn werd geacht te valideren tegen passieve latenties, doch dit jaar niet meer, de vorig jaar aan die actieve latentie toegekende waarde tot nihil moeten worden teruggebracht; dat betekent dat de belastingreservering op de winstrekening dienovereenkomstig moet worden verhoogd. Het omgekeerde kan zich uiteraard eveneens voordoen. In de van jaar tot jaar te reserveren bedragen kan zich dus een schoksgewijs verloop openbaren.

Ziet men de latentie als enkelvoud, en laat men derhalve het onderzoek naar de aequatie van de „virulentie-termijn” achterwege, dan worden die schokken vermeden, behoudens in het geval dat het latentie-saldo omslaat van debet naar credit, of omgekeerd.

- e. Speelt dan de vraag of „ten aanzien van de realisatie van de per saldo actieve latentie in de bedoelde (bepaalde toekomstige) jaren voldoende zekerheid bestaat”, geen rol? Mijn antwoord luidt ontkennend. Het komt meermalen voor, - het artikel van Drs. de Jong bevat daarvan meerdere voorbeelden - dat belasting verschuldigd wordt zonder dat in economische zin winst valt te constateren. In een dergelijke situatie moet ten laste van de winstrekening voor belasting worden gereserveerd, ofschoon die rekening geen winst aanwijst. Welnu, eenzelfde situatie zal zich voordoen, indien een actieve latentie virulent wordt in een jaar, dat zij niet door compensatie met de aanslag over het lopende jaar tot verrekening kan komen. Ik zie het onverrekenbaar-blijven als een incident van dát jaar, en derhalve als een verlies van dát jaar.